

11. Соколовская Ж. П. Система в лексической семантике (анализ семантической структуры слова) / Ж. П. Соколовская. — К. : Вища школа, 1979. — 189 с.
12. Тарасова И. П. Структура смысла и структура личности коммуниканта / И. П. Тарасова // Вопросы языкознания. — 1992. — № 4. — С. 103–111.
13. Фабіан М.П. Етикетна лексика в українській, англійській та угорській мовах: монографія / Мирослава Петрівна Фабіан. – Ужгород:ІВА, 1998. – 255с.
14. Уфимцева А. А. Лексическое значение : принцип семиологического описания лексики / А. А. Уфимцева ; [отв. ред. Ю. С. Степанов]. — М. : Наука, 1986. — 240 с.
15. Damasio A. The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness / Antonio R. Damasio. – N. Y.: Harcourt Brace, 1999. – 400p.

Summary

The main idea of the present article is to denote the human state of anxiety as the type of emotions in comparison with the English and Ukrainian languages (cultures). The author concludes that there exists a significant number of universal ideas and visions of the state under study despite certain peculiarities and a lack of direct close contacts between two nations.

УДК [005+008]:398.91

КУЛЬТУРНА Й ОНОМАСІОЛОГІЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ АРХЕТИПІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ АНГЛІЙЦІВ І УКРАЇНЦІВ

Шутова М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Актуальність теми. Сучасна лінгвокультурологія у її тісних контактах із етнолінгвістикою продовжує пошуки відповіді на питання щодо взаємозв'язків мови і культури, мови й етносу, мови й історії, які тісно пов'язані з феноменами колективної та індивідуальної свідомості, архетипів, стереотипів тощо. Ці міждисциплінарні категорії допомагають комплексно розкрити духовне обличчя кожного народу, що, як і фізичне, залежить, насамперед, від його расової субстанції. Водночас власне історія народу, його культурні традиції теж

накладають відбиток на обличчя нації. У цьому сходяться, мабуть, і прихильники, і противники расизму (Г. Гюнтер, Л. Клаусс, К. Кун, Ж. Лапуж, Ф. Раштон) [3, 10, 12, 20, 25], які неодноразово зверталися до проблем вивчення психічного обличчя народів або його різних груп, що, окрім згаданих вище понять, є дотичними до феномену національного характеру.

Обговорення питання про сутність національного характеру продовжує перебувати у площині дискусії представників різних сфер гуманітарного знання (Т. Ванханен, М. Гримич, П. Гнатенко, J. Taylor), яка зводиться до застереження в тому, що, досліджуючи окремих індивідів, не можна скласти об'єктивне уявлення про націю в цілому [2, 6, 5, 30]. Окрема особистість не розкриває в повному обсязі національний характер, адже елементами національного характеру можуть бути окремі соціально-психологічні риси, а не характер окремих індивідів. Індивідуальна ж психологія є лише допоміжною галуззю науки, яка безпосередньо вивчає характери народів.

На думку П.І. Гнатенка, національний характер складається, по-перше, з національних почуттів і, по-друге, з національної самосвідомості [5].

Зважаючи на ці складові, дослідники ще остаточно не диференціювали національний характер у плані віднесення його до конкретної сфери наукового осмислення, зокрема ані до сфери соціальних явищ, ані до сфери культури, ані до етнографічного опису його рис [2, 15, 30] тощо.

Проте, однозначними є переконання вчених у тому, що нація, національний характер – це ті явища, які людський розум здатний пізнавати, а гуманітарна наука перебуває ще на шляху проникнення в їх глибинну сутність, з-поміж яких і когнітивно-семіотична лінгвістика (що вивчає організацію структур свідомості, а оскільки національний характер пов'язаний із самосвідомістю, то, вочевидь, мовне віддзеркалення останньої, її інтерпретація за допомогою мовних феноменів становить одне із завдань цієї сфери гуманітарного знання), і компаративна етнолінгвістика (предметом аналізу якої є реконструкція мовних феноменів із етнокультурним компонентом семантики, перш за все, тих, що маркують різні національні почуття).

Мета статті – здійснити культурну й ономасіологічну реконструкцію архетипів національного характеру англійців і українців, які є підґрунтям етнокультурних стереотипів цих народів.

Виклад основного матеріалу і отримані результати. Уже у 60-ті рр. І. Кон порушив питання про те, чим є національний характер? Міфом чи реальністю? У тогочасних його публікаціях зазначалося, що національний характер є еволюційною субстанцією, яка змінюється у процесі історичних і соціально-економічних умов певного народу. Виникла дискусія і щодо розмежування в національному характері позитивних і негативних рис. Підлягали критиці твердження про те, що національний характер є ніби комплексом лише позитивних якостей [11].

Ураховуючи різні підходи до витлумачення поняття “національний характер”, можна погодитись із українським дослідником П.І. Гнатенком, який

його визначає як сукупність соціально-психологічних рис (почуттів, емоційно-вольових якостей, національно-психологічних установок), властивих нації на певному етапі розвитку, детермінованих соціально-економічними, історичними й географічними умовами її існування, що виявляються в культурі та традиціях. Традиція є основним механізмом стабілізації й інтеграції народів, передачі від покоління до покоління духовних цінностей, ідеалів, які лежать в основі національного характеру [5].

Вияв національного характеру у традиціях і культурі свідчить про його зв'язок із **автостереотипами**. Підтвердження цьому знаходимо у визначенні характеру загалом та національного зокрема. **Характер** (гр. *χαρακτήρ*, спершу “чеканник”: *χαράσσω* “таврувати, рос. клеймить” – М. Маковський) – від гр. “печатка, чеканка” – сукупність стійких індивідуально-психологічних особливостей людини, що складається й виявляється в діяльності та спілкуванні, зумовлюючи типові для особи способи її поведінки [21, т. 11, с. 23]. **Національний характер** – це уявлення народу про самого себе (тобто його автостереотипи) – важливий елемент народної самосвідомості, його суспільного етнічного “Я” [там само].

Е. Дюркгейм, французький дослідник і засновник наукової соціології, свого часу писав, що “у людини є дві свідомості: одна – це стан, властивий індивіду, друга – стан, властивий групі індивідів, які збігаються у тому, що пов'язують індивіда з суспільством. Це суспільство всередині нас, яке існує у вигляді однотипних для людей однієї й тієї ж культури реакцій на звичні ситуації у формі почуттів та станів. Саме це складає національний характер” [9, с. 247]. Виходячи з цього, вивчення національного характеру має здійснюватися не шляхом виявлення специфічних особливостей психіки певного народу і протиставлення їх іншому народу, а шляхом аналізу прояву загальнолюдських цінностей у національних культурах і традиціях. Такі цінності формувалися не одне тисячоліття, а тому мають глибокі коріння [22], які, передусім, онтологічно пов'язані з расовою диференціацією різних народів.

Дослідники зробили припущення, що найрізноманітніші людські раси формувалися на теренах Європи, яку вважають скарбницею людського розмаїття. Можливо, розвитку і збереженню цієї великої різноманітності людських рас тривалий час сприяла відносна географічна ізольованість Європи. Особливо це стосувалося Західної Європи, яка мала дуже вузькі під'їзні шляхи зі сходу, була оточена льодовиками з півночі, перш ніж люди відкрили навігацію Середземномор'я [29, р. 121–122].

Завдяки ізоляції та замкнутості, всі корінні раси Європи належать до однієї раси, одного підвиду – Європеоїдного. Європейське населення складається з декількох різних регіональних расових груп, або географічних рас, риси яких не є сумісними генетично або зникають через схрещування між групами.

Німецький расовий теоретик Г.Ф.К. Гюнтер визначив п'ять основних європейських расових типів: 1) нордійський, 2) середземноморський, 3) динарський, 4) альпійський, 5) східно-балтійський [27], які вплинули на

формування національних характерів європейських етносів, і, як наслідок, їх етнокультурних стереотипів. З огляду на таку постановку проблеми видається доцільним здійснювати реконструкцію національних характерів англійців і українців на широкому тлі формування європейських народів і етносів.

Уперше концепцію Європейських народів – “рас” розробив, як вище було вже згадано, німецький етнолог Ганс Гюнтер (1891 – 1968) у праці “The Racial Elements of European History”, яка була видана у 1927 році. Послугуючись фізіономічно-психологічним інструментарієм, Г. Гюнтер майже всі народи Європи згрупував у чотири категорії (“раси”): 1) нордійці, 2) динарці, 3) середземноморці та 4) остійці, згодом об’єднавши вище названі динарський і альпійський расові типи в одну категорію динарців.

1. *Нордійці* (народи Скандинавії, Великої Британії, Бельгії, Голландії, Північних Німеччини та Франції), як правило, є високими на зріст; мають видовжене з рожевою шкірою обличчя, прямий ніс; упертий, холодний, стриманий характер. Вони лаконічні у висловлюваннях і негативно ставляться до фамільярності, балакучості, емоційності, впевнені у своїх діях, мають здоровий глузд, люблять порядок, розуміють прекрасне. Багатьом із них притаманні аристократичні нахили, творчий дух, вони цінують свободу, дотримуються обов'язку перед собою та людьми, віддані не лише родині, а й суспільству, не байдужі до влади, експансивні, вміють керувати іншими.

2. *Динарці* (народи Сербії, Боснії, Хорватії, Албанії, Греції, Австрії) також є високими на зріст, у їх представників великий загнутий ніс, темне волосся, кремезна статура. Вони схильні до буйних веселощів, співу, дуже вразливі, але добродушні. Їм притаманне почуття гордості, честі та войовничості, патріотизму. Динарці – гарні друзі, люблять життєві насолоди, схильні до гумору. Утім, їм не бракує дисциплінованості, логіки мислення, поміркованості, час від часу вони впадають у крайнощі.

3. *Середземноморці* (мешканці Піренеїв, Корсики, Італії, півдня Франції, півдня Балканського півострова, Північної Америки, іспаномовні народи Латинської Америки) переважно невисокі на зріст, довголиці, мають темне волосся. Їм притаманні неспокійний, одержимий, енергійний темперамент, закоханість у життя, кмітливість, талановитість. Вони дали світові обдарованих і геніальних митців, революціонерів, пророків і апостолів, організаторів духовного життя.

4. *Остійці* (представники багатьох культур Східної Європи) здебільшого не мають чітко вираженої прихильності, сформованих почуттів, витончених естетичних смаків, не вміють володіти собою, схильні до бюрократії, легко піддаються спокусам, гонитві за модою. Їм притаманний конформізм (пристосування до оточення, вступ до партій більшості), нездатність якісно працювати. Під час суперечки вони вдаються до брутальної лайки [27].

При цьому учений робить застереження у тому, що є романські, германські й слов'янські мови, але немає романської, германської чи то слов'янської раси. Хоча мова і раса тісно пов'язані між собою, проте ці зв'язки складно простежити,

бо мовні межі ніколи не є расовими, і навпаки. Ще одна дихотомія є важливою при розкритті поняття національний характер – це співвідношення раси і народу. Народ – історико-цивілізаційне поняття, раса – термін природознавства й описової антропології. Расові дослідження – це, в першу чергу, вивчення фізичних і психічних особливостей людини або окремих людських груп. Народ уособлює людей, які мають одну мову, однакові звичаї, натомість раса – це люди лише з однаковими фізичними і психічними спадковими задатками [27].

Фізичні й психічні особливості раси є однаково важливими для расології. Для того, щоб оцінити психічний склад групи людей, потрібно спочатку чітко уявити собі фізичну різницю цієї групи від інших (на нашу думку, саме це є архетипним підґрунтям етнокультурних стереотипних уявлень одних груп людей про інших). Як писав Г.Ф.К. Гюнтер, у раси слід об'єднувати лише такі групи людей, які завжди відтворюють собі подібних. Він дає визначення раси як групи людей, що за збігом фізичних ознак і душевних якостей відрізняються від будь-якої іншої групи і завжди репродукують собі подібних [27].

Окрім Г.Ф.К. Гюнтера спроби класифікації рас робили й інші учені. Зокрема Й. Денікер (у роботі “Раси і народи Землі”) нарахував у Європі шість основних та чотири другорядні раси. Саме у цій монографії, яку до сьогодні вважають еталоном систематизації природничої інформації, вперше були сформульовані основні антропологічні принципи оцінки відмінностей між людськими расами.

Відтоді в антропологічній літературі активно починає обговорюватися поняття антропологічного типу – константного, незмінного феномена, на який не впливає навколишнє середовище (на відміну від національного характеру). Історичне поєднання антропологічних типів є етносом – продуктом соціального розвитку; і той тип, який домінує, згодом і формує фізичний і духовний вигляд кожної національної громади (це підтверджує наше припущення про архетипні витoki етнокультурних стереотипів, ядром яких є національний характер). Це правило стало базовим для формулювання основних положень расової теорії.

Й. Денікер зробив ще одне важливе відкриття, яке згодом вплинуло на формування політичних тенденцій ХХ століття. Він поставив крапку у суперечці про арійців, яка до того часу дійшла своєї кульмінації. Для цього Йосип Єгорович увів у науковий обіг новий термін, який принципово не мав нічого спільного з тодішніми концепціями лінгвістів. Довгоголову, високу расу зі світлим волоссям він запропонував називати **нордичною**, адже її представники згруповані на півночі Європи. Як наслідок, термін “арійці” відійшов до царини культурології, соціології та релігієзнавства, а термін “нордичний” почав уживатися на позначення корінних народів північної Європи [7].

Американський професор соціології В.З. Ріплі у праці “Раси Європи” виділив три “чисті” європейські раси: тевтонську (або нордійську), альпійську та середземноморську [4]. Зокрема, нордична раса, на його думку, є частково гілкою великої Середземноморської раси. Нордична раса в Європі виникла через змішування ранньої Дунайської Середземноморської раси та пізньої раси змішаного типу [4].

Найбільш компактно класифікацію рас представив Ричард Маккалох, який виокремив три основні регіональні расові групи в Європі.

1. *Південний регіон* (Португалія, Іспанія, Італія, Греція), де Середземноморська расова група тривалий час змішувалася з завойовниками з північних регіонів Європи. Це південно-європейський “плавильний казан”, який розчинив багатьох народів у Середземноморців.

2. *Центральний регіон* Європи, де переважає Альпійська раса (включає Альпійців, Динарців, Ладоганців, що мешкають у південній Франції, північній Італії, Словачії, Угорщині, Балканах, Україні та східній Росії).

3. *Північний регіон*, що представлений Нордичною расою, яку поділяють на дві підгрупи: а) внутрішню, або центральну підгрупу, яка складається з нордичного, англо-саксонського, фальського видів, які населяють Британські острови, Скандинавію, північну Німеччину, Нідерланди та Бельгію) та б) зовнішню, або периферійну, яка складається з атлантико-балтійського виду, представленого мешканцями Британських островів, та середньоєвропейського, субадриатичного (норійського), біломорсько-балтійського та неодунайського видів (Франція, Німеччина, Швейцарія, Австрія, Чехія, Фінляндія, Балтійські країни, Польща, північний захід Росії). Останні населяють расову зону між Центральною нордичною й Альпійською групами і є проміжними видами, які склалися в результаті гібридизації та змішування між цими двома групами, але з домінуванням Нордичного елемента, який є більш чисельним [28].

Типовим представником Нордичної раси у сучасній Британії є Новий Англієць – нащадок колоніальної Британії. Цей високий, стрункий, попелястий блондин – приклад нордичця змішаного типу, що вперше потрапив до Британії у бронзовий період, а пізніше – протягом Залізного Віку формувався як елемент норманських завойовників [25].

Сучасна Англія – це 25% кельтських нордичців (походять від до-римських загарбників); 15% англо-сакси (германські завойовники, поширені на південному сході, особливо у Східній Англії); 60% (разом) нащадки вікінгів, норманів, норвезьких вікінгів, загарбників бронзового віку. Ці підрахунки свідчать про те, що расовий склад **Англії** становлять **100% НОРДІЙЦІВ**, які належать як до внутрішньої/центральної, так і до зовнішньої/периферійної підгруп Північної регіональної расової групи в Європі.

Україна – це 40% неодунайці (найпоширеніші в Західній Україні), 35% – ладоганці, 8% – нордичці, 7% – середземноморці (біля Чорного моря), 5 % – динарці (східна Україна), 5 % – субадриатична підгрупа (норійці) [28]. Такі підрахунки свідчать про те, що расовий склад **України** становлять **53% НОРДІЙЦІВ**, які належать до зовнішньої/периферійної підгрупи Північної регіональної расової групи в Європі.

У 2000 році нордичська раса нараховувала близько 530 млн. людей, що складало 21% від людей європеоїдного типу та близько 9% всього людського населення. З 530 млн. європейців близько 260 млн. є центральними, а 270 млн. – периферійними нордичцями [28].

М. Грант описує нордійців як расу солдат, мореплавців, підприємців і дослідників. Це раса вождів, організаторів й аристократів, що є контрастною до альпійців з їх переважно селянським і демократичним характером (до якої належить і частина расового складу України). Люди північної раси владні, індивідуалістичні, самовпевнені та ревниві до своєї особистої свободи в політичній та релігійній сферах, і тому вони, зазвичай, протестанти. Лицарство та його сучасні пережитки – це винятково нордичні риси; феодалізм, класові відмінності й расова гордість серед європейців простежується більшою мірою на півночі [26, с. 228].

Із нордичною расою М. Грант пов'язує виникнення арійських мов і на чотирьох картах простежує поширення нордійців у Європі та Західній Азії від бронзового віку й до наших часів. Нордійці ще у II і I тисячоліттях до н.е. розселюються в Європі та Західній Азії, скрізь виступаючи в ролі носіїв високих культур. Кіммерійці, скіфи, саки, перси, давні греки, італіки – всі вони на картах М. Гранта позначені стрілками, які виходять із півночі Європи. Пізніше з представників північної раси виокремлюються тевтони, яких М. Грант протиставляє альпійцям [26, с. 228].

Р. Маккалох, про якого йшлося вище, описує представників нордичної раси як таких, що схильні до розсудливості, стійкості у своїх судженнях. Оскільки їм притаманне почуття відповідальності, того ж вони вимагають від тих, хто їх оточує. У спілкуванні вони замкнені й індивідуалістичні, але й не позбавлені лицарства. Вони чудові розповідачі, з почуттям описують природу та ландшафти. Справедливість і надійність є основною чеснотою північних людей. Нордична сміливість, відвага (**bold**) розвивається в деяких північних чоловіках до такої міри, що вони схильні до необережності, легковажності та марнотратства. Для нордійця головне – мати свій власний час на лінощі та безтурботливі прогулянки й подорожі. Життя лише в місті пригнічує нордійців, так само, як і динарців. Вони дуже люблять і цінують жити на природі [28].

Натомість динарський тип складає ядро української нації сьогодення (вище було представлено відсоткові підрахунки расового складу українців, які дорівнюють 53% нордійців, проте не центральних, а периферійних). Такі люди відрізняються чесністю, гордістю, сміливістю, хоробрістю, добродушністю. Вони також шанують свій рідний край, садибу, родину. За Г. Гюнтером, ця раса дістала назву від Динарських Альп. Це люди здорові й мускулясті, дуже гучномовні, з нахилом до розваг та дещо агресивного виявлення своїх настроїв; водночас щирі й відверті [27]. Нордієць як гетеростереотип для динар – це людина безсердечна. А ось автостереотипи нордійців свідчать про протилежне.

Динарець любить життєві насолоди. Там, де у нордійця дисципліна, там у динарця – крайнощі, любов або ненависть; вони веселі й співучі. Також мають почуття гордості, відважність, почуття честі, войовничість. Особливо розвинений у них культ рідного краю, власного стилю життя, звичаїв, хатніх прикрас і приладдя, садиб і взагалі народного мистецтва – так говорить Г. Гюнтер про українців [27]. Динарці – уроджені вояки з вдачею, дуже вразливі, але й

добродушні. Їм бракує чіткості думки й сміливості нордійців. Типовим динарцем Д. Донцов уважає Тараса Бульбу, динарсько-нордійські риси поєднав у собі Богдан Хмельницький [8]. До цієї ж раси належать козацькі типи “Енеїди” І.П. Котляревського. Коли остієць – це тип підлеглого урядовця, то тип динарця – це тип воїна та хлібороба [8].

Ідеалізує цей тип Вадим Щербаківський, для якого це герої культури й хліборобської праці. На його думку, під різними назвами Україну заселяли дві раси, представниці відмінних за характером культур, – норманської і суто хліборобської – альпійсько-динарської. Перші творили пануючу верству, тимчасом другі – підвладну [24].

Розглянувши расову диференціацію людей, яка лежить в основі формування кожного конкретного народу і його національного характеру, перейдемо до осмислення останнього як одного з елементів самоїдентифікації нації. Невипадково вчення про національний характер базується на принципі етноцентризму, властивому кожній нації. Етноцентризм – це світоглядна або психологічна установка, дотримуючись якої, іншу культуру оцінюють крізь призму культурних цінностей власного народу [19, с. 354]. Оцінка іншої культури, її сприйняття носіями чужої культури знаходять вияв у так званих **гетеростереотипах**.

Культурна реконструкція архетипного підґрунтя національних характерів англійців і українців, зокрема нордійського характеру перших і, переважно, динарського – других потребує ще з’ясування мотиваційної основи складників – особливих рис цих характерів – психічного, емоційного, вольового тощо. Оскільки ці складники національних характерів розподілені між представниками націй нерівномірно – від наявності усіх рис до повної їх відсутності, – то варто досліджувати найбільш виразні якості характеру нації через аналіз її традицій, звичаїв, фольклору, вірувань, історії, геополітичних та природних умов буття, тобто того, що стереотипізувалося у свідомості представників нації і знайшло вираження в мові. На основі цих припущень можемо сформулювати робоче визначення національного характеру, який є смисловим ядром (понятійним компонентом) етнокультурного стереотипу, адже становить найбільш стійку сукупність основних для конкретної національної спільноти особливостей сприйняття навколишнього світу та вербальних форм реакцій на цей світ. До цієї сукупності належать емоції, почуття, настрої, способи освоєння світу, а також швидкість та інтенсивність реакцій на певні події, що, безумовно, виражаються в мовних формах.

Про те, що найбагатшим джерелом для вивчення процесу формування етнічної самосвідомості народу й етнокультурних стереотипів поведінки, а також сприйняття інших етносів є мова, писав О. Потебня, який до того ж уважав її не тільки головною етнідиференціовальною, а й етноформувальною ознакою. Аналіз імен, етнонімів, топонімів, астронімів показує глибоку вкоріненість у мові своєрідності середовища проживання людей і тісно пов’язаного з цим мислення народу. Мова відображає як загальну оцінку явищ природного середовища, так і

докладно характеризує тваринний і рослинний світ, клімат і ландшафт місця проживання етносу. Походження назв етносів також є не випадковим, а наочно ілюструє той факт, як предки сприймали і сусідні народи [18, с. 67, 114].

Що стосуються особливостей характеру англійців і українців та їхньої поведінки, то їх реконструкцію спробуємо здійснити на основі середовища їх проживання і тісно пов'язаного з ним тваринного світу. Вочевидь, що особливості поведінки, звички тварин стали мотиваційною основою для їхнього переосмислення і метафоричного позначення характерів англійців і українців, з-поміж яких – ‘хоробрість’ і ‘відважність’.

У процесі культурної реконструкції расової характеристики європейських народів, було виявлено, що і нордійці, представниками яких є англійці, і динарці як ядро української нації відзначаються ‘хоробрістю’ і ‘відважністю’. Спробуємо проілюструвати, як через зв'язки з навколишнім тваринним світом ці мотиваційні ознаки стали основою для образного позначення характерів обох етносів.

Так, легенда про те, що найхоробрішим, найвідважнішим і найсильнішим серед усіх звірів є лев, дійшла і до європейських країн. І хоча ця тварина не є типовою для території як Англії, так й України, але в мовній свідомості представників цих країн відобразилися ознаки хоробрості й відважності як мотиватори образного позначення характерів англійських і українських чоловіків. Зокрема, в обох мовах утворилися образні одиниці, у складі яких компонент “лев” пов'язаний із символом хоробрості: англ.: *to be as brave as a lion* “бути хоробрим, як лев”; укр. *хоробрий, як лев*. Для англійської мови на позначення хороброї людини вживається ще лексема *tiger* (про сильну, рішучу, безстрашну людину). Мотиваційна ознака ‘відважність’ в англійській мові часто доповнюється додатковими ознаками ‘витривалість’, ‘наполегливість’ і навіть ‘агресивність’: *tiger* “тигр” – *a person regarded as aggressive, audacious, or fierce* “людина, яку вважають агресивно налаштованою, відчайдушною, несамовитою”.

Утім, поряд з позитивними якостями національних характерів, архетипне підґрунтя яких реконструюється з культурно-антропологічної [13, 14] характеристики англійців й українців як расових типів, там же знаходимо і негативні якості. І як вище ми зазначали, що коли на расову класифікацію народів не впливають навколишні фактори, то національний характер етносу з плином часу змінюється. Як стверджує Дж. Оруелл, на тлі багатьох високих якостей англійців, їм притаманна така риса, як лицемірство [17]. Чимало з того, що вони роблять, свідчить про їх нещирість і має лицемірний характер. Цю тенденцію Дж. Оруелл пояснює прагненням англійців завжди дотримуватися пристойності, певних норм поведінки. А в побуті це дуже важко, звідси і нещирість. Щодо українців як представників переважно динарського типу, то варто відзначити, що в їх національному характері міцно вкорінилися і риси остійців, яким властиве пристосування до середовища, а відтак, і нещирість, лицемірство тощо.

Мотиваційна ознака ‘лицемірство’ переосмислена через поведінку такої тварини, як лисиця: англ. *to play the fox; cunning as a fox*; укр. *хитрий, як лис*. Згідно з міфологічними уявленнями, лисиця мала здатність зникати, бути

невидимою; пор. лат. *species* “форма, подоба, обриси”. Пор. також англ. *fog* “туман”. Значення “туман, сліпота, зникнення з поля зору” співвідноситься зі значенням швидкого руху (пор. *fjuka* “швидко рухатися”). Корінь (англ. *fox*) співвідноситься зі словами, які мають значення швидкого руху (ісл. *fjuka* “швидко їхати”), що співвідноситься не тільки зі значенням “змінюватися”, а ще й зі значенням чаклунства, злих чарів, руху. Розглянутий корінь співвідноситься також зі семантикою кольору, що часто переходила в значення “чаклунство”: пор. рос. *пунцовый* і англ. *fox* (типологічно пор. англ. *tiver* “фарба”, але нім. *Zauber* “чаклунство”). У даному випадку англійське слово пов’язується з литовськ. *praustis* “хутро тварини”, рос. *пух*, і.-є. **puk-*, **peuk-* “з густою шерстю”: значення “волосся, шерсть” тісно пов’язане зі значенням “фарба, колір” [16, с. 143]. Усе це вказує на характерні для лисиці властивості обманювати, обдурювати (показувати все в іншому кольорі), швидко виходити з будь-яких складних ситуацій, що є результатом кмітливості, а тому це значення може набувати як позитивного, так і негативного відтінків. Образ лисиці / лиса в українському фольклорі є носієм переважно хитрості, підступності, нещирості: укр. *У вічі – як лис, а поза очі – як біс* [23, с. 75 – 76].

Реконструкція як культурно-історичних джерел, так і мовних феноменів дає змогу виявити первісну основу, тобто архетипне підґрунтя механізмів формування етнокультурних стереотипних уявлень англійців і українців самих про себе і з’ясувати мотиви, що міцно вкоренилися у їх національних характерах.

Література

1. Авдеев В.Б., Севастьянов А.Н. Раса и этнос / В.Б. Авдеев, А.Н. Севастьянов. – М. : Книжный мир, 2007. – 160 с.
2. Ванханен Т. Этнические конфликты. Их биологические корни в этническом фаворитизме / Тату Ванханен. – М. : Кучково поле, 2014. – 410с.
3. Ганс Ф. К. Гюнтер. Избранные работы по расологии / Ганс Фридрих Карл Гюнтер : [второе изд., дополн. и проиллюстр.]. – М. : Белые альвы, 2005. – 576 с. — (Библиотека расовой мысли).
4. Геффернен М. Значення Європи. Географія та геополітика: [пер. с англ.] / Майкл Геффернен. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. – 464 с.
5. Гнатенко П.И. Национальный характер : мифы и реальность/ Петр Иванович Гнатенко. – К. 1984. – 152с.
6. Гримич М. Два виміри національного характеру / М. Гримич // Наука і суспільство. – 1991. – №8. – С. 27-30.
7. Деникер И. Е. Человеческие расы / Иозеф Егорович Деникер. – Санкт-Петербург : Изданіе А. Большакова и Д. Голова. Типографія Ю.Н. Эрлихъ, 1902. – 724 с.
8. Донцов Д. Націоналізм : [3-тє вид.] / Дмитро Донцов. – Лондон : Укр. вид. спілка, 1966. – 364 с.

9. Дюркгейм Е. Социология. Ее предмет, метод, предназначение : [пер. с фр. А.Б. Гофмана] / Емиль Дюркгейм. – М.: Канон, 1995. – 352 с.
10. Клаусс Л.Ф. Раса и душа. Практическая психоантропология : [пер. с нем. А.М. Иванова] / Людвиг Фердинанд Клаусс. – М. : Белые альвы, 2014. – 384с.
11. Кон И. С. Национальный характер – миф или реальность? / И.С. Кон // Иностранная литература. – 1968. – № 9. – С. 212 – 229.
12. Лапуж Ж.В. Ариец и его социальная роль. L'aryen son Role social : [пер. А. Родионов, Л. Луховицкий] / Жорж Ваше де Лапуж. – М.: Кучково поле, Медиа-группа, 2014. – 384 с.
13. Леві-Строс К. Структурна антропология: [пер. з франц. З. Борисюк]/ Клод Леві-Строс. – К. : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 1997. – 387 с.
14. Леві-Строс К. Первісне мислення/ Клод Леві-Строс. – К. : Український центр духовної культури, 2000. – 324 с.
15. Лушан Ф. Народы, расы и языки : [пер. с нем. Б. Д. Левина] / Феликс фон Лушан. – М. : Белые альвы, 2014. – 240с.
16. Маковский М.М. Историко-этимологический словарь современного английского языка / Марк Михайлович. Маковский. – М. : Изд. дом “Диалог”, 2000. – 417 с.
17. Оруэлл Дж. Англичане : [Электронный ресурс] / Джордж Оруэлл. – Режим доступа : <http://orwell.ru/library/essays>.
18. Потебня А.А. Мысль и язык / Александр Афанасьевич Потебня. – К. : Синто, 1993. – 192 с.
19. Раса и мировоззрение. Сборник оригинальных философских работ под редакцией В.Б. Авдеева: [пер. с нем.]. – М. : Белые альвы, 2009. – 480 с.
20. Раштон Дж.Ф. Раса, эволюция и поведение. Взгляд с позиций жизненного цикла / Филипп Дж. Раштон. – М. : Профит Стайл, 2011. – 416 с.
21. Словник української мови : у 11 т. – К. : Наукова думка. – 1970-1980.
22. Стражний О.С. Український менталітет : Ілюзії. Міфи. Реальність / Олександр Сергійович Стражний. – К. : Книга, 2008. – 368 с.
23. Талько С.В. Лінгвоаксіологічна семантика антропоцентричних метафор та порівнянь в українській і англійській мовах : дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство / Талько Світлана Володимирівна. – К., 2009. – 197с.
24. Щербаківський В.М. Формація української нації / Вадим Михайлович Щербаківський. – Прага, 1941. – 91 с.
25. Coon S. Carleton. The Origin of Races : [Electronic source]. – Access to the source: http://www.humanbiologicaldiversity.com/Race_Face_Plates.htm
26. Grant Madison. The Passing of the Great Race. – London : Wermod and Wermod, 2012. – 582 p.
27. Günther Hans F.K. The Racial Elements of European History. – London: Methuen and Co., 1927. – 204 p.

28. McCulloch Richard. The Nordish Race : [Electronic source]. – Access to the source: <http://www.racialcompact.com/nordishrace.html#anchor413671>
29. Stringer Christopher, Gamble Clive. In Search of the Neanderthals. – London: Thames and Hudson, 1993. – pp. 121-122.
30. Taylor J. White Identity: Racial Consciousness in the 21 Century/ Jared Taylor. – Oakton, Va. : New Century Books, 2011. – 340 p.

Summary

The different approaches to the interpretation of the notion of “national character” and its connection with racial approach are analyzed in the article. The influence of the national character on the aytostereotypes formation is traced. The cultural-historical sources and linguistic phenomena that are the archetypical basis of stereotypical views of the English and the Ukrainians about themselves and their national character are reconstructed.

УДК 811.14'36

ДО ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО ВЧЕННЯ АПОЛЛОНІЯ ДИСКОЛА

Яцків О.М.

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

Постановка проблеми та її визначення. Стародавню Грецію справедливо вважають колискою європейського мовознавства. Особливий внесок у розвиток світової лінгвістики належить таким відомим давньогрецьким дослідникам, як Платон, Арістотель, Діонісій Фракієць, Аполлоній Дискол. Саме Аполлонію Дисколу належить чимала заслуга у дослідженні основних аспектів лінгвістики давньої Греції.

Актуальність статті пояснюється відсутністю комплексного вивчення даної проблеми. Окремі, вибіркові дані, що стосуються висвітлення цього питання знаходимо у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників: Л.М. Гаврило, А.В. Добіаш, Р. М. Оленич, М. В. Орос, О. В. Сафроняк, А. Buttman, L. Lange.

Мета статті – дослідити наукові праці А.Дискола, що стосуються таких аспектів вивчення специфіки давньогрецької мови, як морфологія, синтаксис та окремих її діалектів.